

рускаю дамэтнасьцю. О, А, Э — так пачынаецца Станкевічава *абэцада* — прээдэнт, які дазволіў спадзявацца, што ў наступным стагодзьдзі мы такі патрапім уладзіць наш *альфабэт* па-беларуску.

АМНІСТЫЯ

Сяргей Навумчык

Слова *амністыя* паходзіць са старагрэцкай мовы, дзе яно азначала „дараваньне“.

У юрыдычным сэнсе *амністыя* ўжываецца да пэўных групаў асуджаных і абвяшчаецца, як правіла, найвышэйшаю ўладаю — манархам, прэзыдэнтам, парламэнтам.

Звычайна *амністыя* прымяркоўваецца да нейкай падзеі ці да юбілею — у краінах з манархічным ладам гэта можа быць нараджэньне нашчадка трону альбо ягонае вясельле. У Злучаных Штатах, да прыкладу, — юбілей прыняцця Канстытуцыі. У Савецкім Саюзе *амністыя* гэтаксама абвяшчалася з нагоды юбілеяў — 50-, 60- або 70-годзьдзя Кастрычніцкай рэвалюцыі. Напярэдадні гэтых сьвятаў родныя зьняволеных уважліва праглядалі газеты — інфармацыя пра *амністыю* змяшчалася ў самым непрыкметным месцы.

Самая масавая *амністыя* савецкіх часоў зьвязаная з іменем Берыі — пасьля сьмерці Сталіна ён выпусьціў на волю дзясяткі тысячаў крымінальных злачынцаў, большасьць зь якіх адразу ж вярнулася на свае „маліны“. Пры гэтым мільёны палітычных зьняволеных засталіся паміраць у ГУЛАГу.

У сучасную беларускую гісторыю слова „*амністыя*“ ўвайшло ў сувязі са зьнявольеньнем Аляксея Шыдлоўскага — пасьля знаходжаньня за кратамі яго *амніставалі* за два дні да сканчэньня паўтарагадовага тэрміну. Тым самым улада пакінула за сабой права на працягу 10 гадоў зноў кінуць яго за краты.

У Беларусі канца ХХ стагодзьдзя рэпрэсыўны змест укладаецца нават у словы, якія ў сьвеце атаясамліваюцца з гуманнасьцю.

АМОН

Сярэжук Сокалаў-Воюш

Абрэвіятуры — справа няўдзячная і нясмачная. Ад пачатку году была ў нашых плянах абрэвіятура *АМОН*, і ніводзін аўтар не пагадзіўся пра яе напісаць. Пра „БНР“ напісалі, нават пра „ЦК“ напісалі, а вось пра „*АМОН*“ — не.

Гэта, відаць, таму, што скарачэньне ня толькі чужое, а й ненавіснае.

Атрад Міліцыі Особого Назначенія, які мусіў бы выклікаць у народзе пацуцьці абароненасьці, упэўненасьці і спакою, выклікае нешта наўпрост процілеглае.

Асацыятыўна *АМОН* зьвязаны са словамі манкурт, зомбі, дубінка, разгон, зачыстка, катаваньне, зьдзек.

Спробы перакласьці *АМОН* на беларускую мову як *АМАП* да канца не прыжыліся.

Безаблічны, схаваны за шчытамі й маскамі *АМОН* усё ж складаецца з канкрэтных людзей. Як дзіўна, што ў іх ёсьць бацькі, каханья і сябры. І як дзіўна, што ў некага ёсьць сын, каханы ці сябра — *АМОНавец*.

Мой сын — *АМОНавец*, мой каханы — *АМОНавец*. Гучыць зусім не па-беларуску.

Паэта, які наважыцца шукаць да слова *АМОН* дакладнай рыфмы, найперш сутыкнецца ня толькі з сугучнымі, а і з цалкам адпаведнымі *АМОНу* словамі: шмон і гамон.

Анахранізм

Вінцэсь Мудроў

Тлумачальны слоўнік беларускае мовы так тлумачыць слова *анахранізм* — зьявы, погляды, думкі, якія зьяўляюцца састарэлымі для пэўнай эпохі.

Мовазнаўцы зьвязваюць яго зтымалёгію з грэцкімі словамі „*ана*“ (назад) ды „*хронас*“ (час). І... відавочна ж, памыляюцца!

Анахранізм у нашым, беларускім, разуменьні паходзіць без усякага сумневу ад народнага выразу „*а на храна?*“. Няма патрэбы казаць пра папулярнасьць гэтага моўнага звароту.

„*А на храна* нам гэтая мова?“ — гукаюць, узяўшыся ў бакі. Тое ж самае кажуць пра незалежную дзяржаву, дэмакратыю, беларускую школу, рынак, нацыянальныя сымбалі й прэзыдэнцкія выбары...

Анахранізм стаўся ня толькі ідэалыгічным падмуркам улады, але й падставовым элемэнтам мэнтальнасьці электарату, арбітаю ягонага, пазбаўленага прыцягненьня роднае Зямлі, касьмічнага руху.

І хаця суседзі называюць такое жыцьцё „*савецкім анахранізмам*“, яно тым ня менш ідзе сваім ладам.

Анахраністы падчэпваюць відэльцам тлушчапырскую скварку, куляюць поўную чарку, паволі развальваюць народную гаспадарку, а ўсіх незадаволеных б'юць гумовым дручком па карку.

Анэkdот

Уладзімер Арлоў

„*Анэkdот*“ у сучасным разуменьні — гэта кароткі аповед пра сьмешнае або незвычайнае здарэньне. Слова паходзіць ад грэцкага „*анэkdотас*“, што значыць „нявыдадзены“. *Анэkdот* жыве, пакуль яго расказваюць, пераказваюць, кажуць. Адсюль беларускі сынонім гэтага слова — *показка*.

Анэkdоты суправаджаюць нас з маленства да скону. Мы сталеем, і разам з намі сталееюць нашыя *анэkdоты*. Некалі ў іх дзейнічалі хлопчык Вовачка і герой грамадзянскай вайны Васіль Іванавіч Чапаеў. Потым гэтых збоьшага бяскрыўдных пэрсанажаў зьмянілі вусьцішны Сталін, кукурузьнік Хрушчоў, маразматык Брэжнеў ды іхныя пляшывыя ці вусатыя папярэднікі і наступнікі.

Анэkdот заўсёды меў свой кошт — ад рогату прысутных да тэрмінаў ГУЛАГу. *Анэkdоты* заўсёды ўтульна пачуваліся ў сэрыях — палітычныя, мэдычныя, армейскія, габрэйскія.

У герояў большасьці *анэkdотаў* ёсьць слаўты пяты пункт — нацыянальнасьць. Хто ня чуў *анэkdотаў* пра Рабіновіча, пра Гогі ды Гіві або пра чукчу, які на зьездзе КПСС нарэшыце даведаўся, што Маркс і Энгельс — зусім ня муж з жонкай, а Слава КПСС і ўвогуле не чалавек.